

Ludwig Leissner och Dorothea Norling

Dorothea Susanna Leissner, född Norling 1791, var gift med fabrikören Ludwig Leissner i Mörrum, Blekinge. Hon var dotter till kyrkoherden i Färentuna och Hilleshög Erik Samuel Norling och hans hustru Eva Magdalena Eneroth. Färentuna ligger på Svartsjölandet på Mälarsjöarna utanför Drottningholm. Föräldrarna dog år 1821. Då var Dorothea fortfarande ogift. Hon hade en tid på 1810-talet bott i Teda hos sin farbror kyrkoherden Johan T. Norling.

År 1823 hade hon kommit överens med ägaren till Holje bruk i Blekinge, Carl von Dannfeldt, om anställning som hushållerska. Väl där träffade hon fabrikören Ludwig Leissner (f. 1782) som på Dannfeldts uppdrag, men i egen rörelse, tillverkade sirap, sprit och likörer. Tycke uppstod och den 6 januari 1824 gifte de sig i Jämshögs kyrka. År 1825 flyttade de sin rörelse till den inköpta gården Ekeberg i Mörrum utanför Karlshamn. De fick fem söner mellan 1824 och 1834 och redan från början flyttade Dorotheas syster Sofia Norling till dem för att hjälpa till i hushållet.

Porträtt i olja av herrskapet Leissner målade av Carl Peter Lehmann

År 1859 flyttade de från Ekeberg in till Karlshamn. Ludwig dog i december 1860, Dorothea levde till februari 1863. Deras gravsten finns fortfarande vid Karlshamns kyrka.

Fabrikör Ludwig Leissner

Carl **Ludwig** Gottlob **Leissner**, född 1782 i Leipzig, död 1860-12-15 i Karlshamn. Fabrikör i Ekeberg, Mörrum. Han inflyttade farmaceututbildad till Sverige 1815 och bosatte sig i Blekinge. Först i Olofström som fabrikör av sirap, sprit, likör och punsch på Holje bruk, som ägdes av en överste Carl von Dannfelt. Från 1825 till 1859 bedrev han tillverkningen på, och ägde, gården Ekeberg "Leisagården" i Mörrums sn. 1859 flyttade han enligt husförhörslängden till Karlshamn. Gravstenen över Ludwig och hans hustru står fortfarande kvar vid kyrkan i Karlshamn.

De fick fem söner:

Ludvig Magnus Leissner, född 1824, död 1870 i Karlskrona. Magister 1850, jur.examen 1851, vice häradshövding i Skånska hovrätten 1856, länsnotarie i Blekinge län 1858, vice auditör i flottan 1858, död ogift i Karlskrona 1870.

Carl **Henrik** Theodor Leissner, född 1826, död 1919. Bodde tidvis på brodern Ferdinands gårdar. Gift med Johanna Nilsdotter, född 1836, död 1912 i Svalöv, dotter till handlanden och lägenhetsägaren Nils Olsson nr 9 Broby och hans andra hustru Anna Persdotter.

Barn: Anna och Edla. Barnbarn: (Nilsson-Leissner: Elisabet, Torsten, Gunnar.)

Carl Wilhelm **Ferdinand** Leissner, född 1828, död 1914. Lantbrukare. Examen från Ultuna lantbruksinstitut. Direktör för Stockholms läns landstings lantbruksskola. Arrenderade Djursholm, senare Hässelby, därefter Öråker, senare även Lilla Väsby.

Gift med Agnes Grabow, dotter till hovmusikern Ludvig Grabow.

Barn: Siri, Elsa, Lizzie, Harry.

Barnbarn: (Charlier: Essie, Sonja, Lalla, Hella, Lillan.) (Thorén: Ingrid, Ella-Greta.)

(Leissner: Carl, Kerstin, Åke, Axel, Elsa.)

Carl Gustaf Emanuel Leissner, född 1830, död 1905. Bosatt i Kalmar. Jur. examen, vice häradshövding, tullfiskal, tullkontrollör. Gift med Emilia Mathilda! Christina Coleur, född 1841, död 1922, dotter till vice kommissionslantmätaren Johan August Couleur.

Carl **Herman** Nicolaus Leissner, född 1834, död 1903. Bosatt i Karlshamn. Jur.examen, vice häradshövding, rådman, RVO. Gift med Hilda Josefina! Espersson, född 1845, död 1918. Herman blev alltså, liksom äldste brodern Ludvig, kvar i Blekinge. Han blev så småningom 1:e rådman i Karlshamn och var tidvis t.f. borgmästare. Han var också magistratssekreterare, sekr. i landstinget, ordf. i byggnadsnämnden och styrelseledamot i Karlshamn-Vislanda Järnväg.

Barn: Engelbrekt, Thure och Maria.

Barnbarn: (Leissner: Carl, Herman, Brita, Gösta, Sigurd.) (Thulin: Lisa, Paula.)

Ludwigs föräldrar

Carl Heinrich Leissner, född 1735 i Plauen i Vogtland. d.1789-10-09. Gift med Catharina Sophia Wilhelmina Beyerin. "Släkten Leissner kommer ursprungligen från Sachsen. Apotekaren och borgaren i Leipzig Carl Heinrich Leissner innehade, liksom fadern före honom, apoteket 'Zum weissen Adler'." (Källa: Sv. Släktkal. 1967.) CH Leissner var emellertid inte innehavare apoteksfastigheten som fortfarande finns kvar på samma plats som då men i en ny byggnad. Från 1993 finns ett besked från stadsarkivet i Leipzig, att Ludwigs far var apotekare och svor borgareden 1777 och att han enligt adressböcker bodde i samma hus som Adlerapoteket; innehavaren av fastigheten hette dock Semmel.

Kända syskon till Ludwig: En syster, gift Duminil, med åtminstone en dotter.

"Leisagården"

**Cronoskattehemmanet n:o 87 ett fjerdedels mantal Ekeberg
uti Blekinge län, Listers härad och Mörrums socken.**

Mangårdsbyggnaden från Ekeberg. Huset flyttades och finns numera på en gård till höger om väg 29 norrut efter Asarum. Det syns från vägen strax före en skylt om enskild väg till Torarp.

Läget för Leissnergården (N. Ekeberg) visas på kartorna nedan. Ludwig Leissner ägde gården från 1825 till 1859. Det enda som finns kvar på platsen är en stenmur, en äng och brofästen till Leisabron som Ludwig lät bygga 1839. Det var en stenvälvbro som senare rasade och som revs i slutet av 1890-talet. Förbi platsen går numera (2002) en vandringsled (Laxaleden) längs Mörrumsån och det finns en skylt uppsatt på Leisavången som berättar om gården och dess olika ägare under 1800-talet. På vänstra kartan nedan visas var gården låg. Vill man besöka platsen kan man gå en och en halv kilometer från Svängsta längs Mörrumsåns västra strand. På högra kartan markerat med ett rött kryss visas var mangårdsbyggnaden återuppfördes. (Längs Torarpsvägen från Asarum.)

Gränsen mellan Mörrums och Asarums socknar går här vid Svängsta mitt i Mörrumsån. Leissner hade mark på båda sidor om ån; det är därför man kan se olika uppgifter om vilken

socken han bodde i. Gårdsbyggnaderna låg dock väster om ån och alltså i Mörrum. Nedan citeras ett avsnitt ur "Asarum - en sockenbok" (1965) författat av Aron Olsson och sedan följer några gamla kartor.

Leissnergården (ur Asarum - en sockenbok)

Mitt emot reningsverket, söder om Marieberg, låg under första hälften av 1800-talet en av traktens vackraste gårdar, den s.k. Leisagården. Den ägdes av fabrikör L. Leissner. Förutom jordbruk drev Leissner reningsverk för råbrännvin och tillverkning av likör. Efter Leissners död såldes gården, boningshuset togs ner och uppfördes i Torarp, där det ännu står kvar.

Vid början av 1800-talet fanns en gård mitt emot reningsverket vid Marieberg. Egendomen omfattade allt vad som nu tillhör Marieberg väster om ån och Bo Dahlbom öster om ån, samt Pepparbacken. En bro ledde över ån. På kartan från den tiden betecknas egendomen Nya Ekeberg. Dess ägare var kapten Panchén.

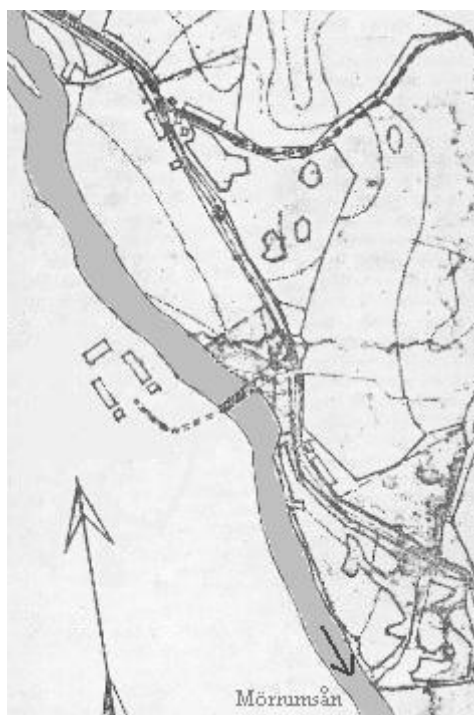
Till Holje bruk (Olofström) importerades på den tiden en hel del utländsk arbetskraft. Bland dem som då hamnade i Holje, var en tysk från Leipzig vid namn Ludvig Leissner. År 1825 köpte denne nu nämnda egendom av Panchén och bosatte sig där. Leissner inrättade ett reningsverk för råbrännvin, vilket han köpte av kringliggande brännerier. Husbehovsbränning var ju då tillåten. En del av det renade brännvinet såldes, men en hel del användes för tillverkning av punsch och likör, som via Karlshamn såldes ut över landet. Fabrikör Leissner skall ha varit den förste som tillverkade dessa drycker i vårt land.

Under Leissners tid rustades egendomen upp och mycket folk hade sin utkomst på "Leisagården". Egendomen var norra Gungvals centrum.

Leissner dog omkring 1850 (Fel! Skall vara 1860!) och egendomen försålles. Allt som var väster om ån köptes av ägaren till Marieberg och vad som låg öster ut av Mattis Dahlbom. Boningshuset köptes av en bonde i Torarp och uppsattes där i samma skick. Byggnaden är den som ligger strax norr om skolan och nu äges av Ingvar Pettersson.

År 1839 byggdes en stenbro alldeles lika med Nyebro i Svängsta. Senare byggdes en ny bro vid Mariebergs fabrik, och den gamla "Leisabron" fick förfalla. I slutet 1800-talet rasade ett valv av bron, och den stod sedan som ruin, tills ägaren av Marieberg konsul Svahn lät taga bort den. Ingen, som nu blickar ut över ån, kan tänka sig, att på stranden har legat en av ortens vackraste gårdar, vilken hade förbindelse med landsvägen genom en valvbro, försedd med gjutjärnspelare och kättingar som räcken. Endast byggnaden borta i Torarp minner om tider som varit.

I ett tillägg 1982 berättar Aron Olsson att köpehandlingar hos Bo Dahlbom visar att de ägor som Leissner hade öster om ån försålles redan 1851. Efter försäljningen av Ekeberg 1859 flyttades den ena ladugården upp till Mariebergsgården där den fortfarande finns att se. Matsalsmöblemanget i Leisagården inköptes av Bo Dahlboms farfar och finns på gården här mittemot.

Vänstra kartan från 1830-talet över södra Marieberg och norra Gungvala med "Leisagården" vid kompasspilens spets. Högra kartan är från 1870-talet. Gårdens byggnader var då borta och en järnväg samt en ny bro hade tillkommit.

Nedan följer ett utdrag ur boken om Thorarps by

"Thorarpsgården var till arealen inte den största gården i byn, men boningshuset, mangårdsbyggnaden var byns största och låg högt och vackert och i närheten av den plats där den gamla bykärnan en gång funnits. Denna vackra byggnad var flyttad till Thorarp från Ekeberg omkring år 1860 av bonden och nämndemannen Pål Jönsson, en av hemmansägarna på nr 10 i Thorarp. Byggnaden var ca 25 m lång och 12 m bred. Den hade bruten takstol och väggarna var uppförda av liggande handbilade grova plankor, tätade med mossor. På en dörrklinka och låsrigel till köksdörren fanns hårt nedslitet årtalet 1862, troligtvis det år då byggnaden sattes upp i Thorarp. Hur huset flyttades har jag inte lyckats spåra, men det var ganska vanligt vid denna tidpunkt att gårdar flyttades i samband med skiftesreformer och hemmansklyvningar.

"Leisagården" som den kallades i Ekeberg låg mitt emot reningsverket i Marieberg väster om Mörrumsån och mitt emot Dahlboms gård som låg på den östra sidan av ån. Det fanns en bro från gården över ån och den anslöt till Holländarevägen som här gick alldeles intill åkanten. Gården med beteckningen Kronoskattehemmanet nr 87 Ekeberg hade ägts av Brukspatronen J. Moberg och därefter av Captenen G.A. Pancheén när Carl Ludvig Gottlieb Leissner år 1825 köpte egendomen. Leissner kom från Leipzig i Tyskland och var under några år verksam på Holje bränneri innan han flyttade till Ekeberg. I köpet ingick nr 87 Ekeberg, nr 147 Danstorp och nr 150 Gungvala. Alltsammans köpte Leissner 1825 för en köpesumma av 7333 riksdaler.

Leissner var gift med Susanna Norling från Uppsala. De hade fem pojkar, en av dem Carl Henrik Leissner var ledamot av magistraten i Karlshamn under ca 40 år och verkade som rådmann en stor del av denna tid. Fadern och ägaren till Leisagården, Ludvig Leissner, omnämns i husförhörlängden som Fabrikör "Distilatör". Han rustade upp egendomen i Ekeberg och många personer var sysselsatta med hans tillverkning av brännvin och likör som sedan såldes via Karlshamn ut över landet.

Det var förmodligen en omfattande verksamhet som Leissner bedrev i Ekeberg under många år. Han hade tidigare samarbetat med von Dannfeldt och tillverkat olika likörer i Lilla Holje

bränneri innan han startade verksamheten i Ekeberg. Leissner och von Bergen i Karlshamn var samtida med denna brännvins- och likörtillverkning. Vem som är den svenska punschens fader är nog fortfarande en öppen fråga.

År 1859 bestämde Leissner sig för att sälja alltsammans. Genom en annons i Karlshamns Allehanda lördagen den 5 mars 1859 utlystes auktionen enligt följande:

"Genom frivillig Auktion som på stället förrättas Onsdagen den 23 dennes klockan 12 på dagen låter Herr Fabrikör L. Leißner försälja sin egendom 1/4:dels mantal N:o 87 Ekeberg med därtill hörande 2/9:dels mantal N:o 147 Danstorp och 1/8:dels mantal N:o 150 Gungwala samt en mindre jordlägenhet i Ebbarp. Åkerwidden utgör circa 50 Tunmland utmärkt wäl wårdad jord och höafkastningen uppgår i medeltal till 80 parlass inbergade från så wäl naturliga som artificiella ängar. Skogstillgången af Ek, Bok, Björk, Fur och Gran är betydlig och har så mycket större wärde som den kan till högt pris avsättas på stället. Åbyggnaderna hvilka i Lantfonden äro försäkrade till omkring 1700 Rdr Rmt utgöres av Corp de Logis med 11 Tapetserade rum jemte öfrige behöfliga lägenheter, 2:ne Timmerhus inredde till Bränneri, Brygghus, Magaziner m. m.; 2:ne större Ladugårdslängor, 1 Torkria och 3:ne grundmurade källare m. m. Till egendomen hörer 2:ne wattenfall i den genom egorna flytande Mörrums å, samt andel i 2:ne Laxfisken. Skulle en blivande köpare så önska kan Hypotekslån efter Taxeringswärde erhållas med circa 16.000 Rdr. Tillträdestiden är bestämd till nästa höst men ifall köparen anser sig förmånligt att tillträda egendomen innewarande wår, är säljaren benägen att då aflemna den på billiga villkor. Skulle icke egendomen kunna försäljas i sin helhet kommer den att erbjudas styckevis. Närmare underrättelse lemnas vid Auktionstillfället.

Asarum den 5 Mars 1859. Sture Landergren."

Av annonsen framgår att byggnaden var pampig och fin och låg mycket vackert invid Mörrumsån. Det finns fortfarande rester kvar av den stenmur som lagts utmed åkanten för att skydda för ras. Brofästena på båda sidor om ån vittnar om den bro som en gång ledde från gården över till Holländarevägen på andra sidan ån.

Det hölls ytterligare två auktioner hos Fabrikör Leissner i Ekeberg, den 19 april och 27 september samma år, då det såldes en mängd lösöre och annat. Ekeberg nr. 87 köptes av nämndemannen Swen Persson i Gungwala.

I november månad 1859 flyttade Ludvig Leissner med hustru in till Karlshamn. Ett år senare den 12 december 1860 är han död, 78 år gammal. Susanna Norling/Leissner avled två år senare den 13 februari 1863, 71 år gammal.

För att få en uppfattning om denna vackra byggnad "corps de logis" som för mer än 150 år sedan låg alldeles invid Mörrumsåns strand i Ekeberg, redovisas i bilaga (ej här) det värderingsprotokoll som upprättades den 15 maj 1812 med anledning av brandförsäkringen för Kronoskattehemmanet nr 87 Ekeberg. Av detta protokoll framgår att byggnaden "corps de logis" (huvudbyggnad) uppfördes 1807/1808 av furutimmer på ekfot och gråstensmur. Huvudbyggnaden var 40 alnar lång och 20 alnar bred. Byggnaden innehöll i bottenvåningen 8 större boningsrum, varav en stor sal 12 alnar lång och 10 alnar bred. Köket hade en stor murad spis med bakugn. I alla rummen fanns vita och målade porslinskakelugnar. Ovanpå dessa rum fanns två stora vindar och två gästrum. Det fanns källare uppmurad av gråsten under en del av huset. Söder om huvudbyggnaden fanns fyra flygelbyggnader och på den norra sidan en trädgård. Över Mörrumsån för anslutning till Holländarevägen, fanns en bro 60 alnar lång och 9 alnar bred. Bron var lagd på fem nedsänkta kar med grovt timmer och en dubbel klädsel av tretums plankor. Förutom huvudbyggnaden och flyglarna fanns på tomten bränneribyggnader och ett stort antal andra trähus. Värdet på alla dessa byggnader redovisas i protokollet till 11.454 riksdaler banco." (Lars Eric Jonsson - Thorarps by Asarum, 2001.)

Brandförsäkringsprotokoll upprättat den 24 augusti 1842

I protokoll från brandförsäkringsförrättning år 1842, på "Egarens Herr Fabrikören Ludwig Leissners begäran", beskrivs en omfattande renovering av gården i det att de två ladugårdsbyggnaderna rivits och nya uppförts; den ena med stall för 6 st. hästar och 7 st. oxar, kostall för 12 st. kreatur samt kalvkättar och svinkättar. Taken var brutna och husen rödmålade samt tak, portar och dörrar målade med tjära och stenkolsolja. De hade uppförts "sistförflutne sommar" då även 2ne källare av gråsten ommurats. "Sluteligen få förättningsmännen vitsorda den omsorg hvarmed egaren underhåller åbyggnaderna till förutnämnde egendom då allt röner den bästa omtanka."

Brandförsäkringsprotokoll från 1862. Tjugo år senare, och tre år efter att Ludwig Leissner lämnat gården, var det en ny förrättning. Ägare var Mariebergs sågverks intressenter. De flesta byggnaderna var rivna och bortforslade. Kvar stod en vedbod och en av ladorna.

Ekeberg

Uppsats av Axel Leissner

Vid den för sitt laxfiske kända Mörrumsån i västra Blekinge och just söder om nuvarande samhället Svängsta, där låg under förra delen av 1800-talet en vacker gård, kallad Ekeberg. Gården tillhörde åren 1825 - 1859 Carl Ludwig Gottlieb Leissner, invandrad anfader till den svenska släkten Leissner. Han levde där med sin hustru Dorothea Susanna Norling och sina fem söner, som där tillbringade sin barndom och ungdom. Här bodde också pojknans moster Sofie Norling. Där har alltså släkten sina rötter, som för varje generation genom giftermål tillökats med rötter från andra platser och släkter. Jag har valt att kalla denna anspråkslösa skrift om de första Leissner i Sverige för Ekeberg.

På Mörrumsåns östra sida vid väg 126 och just vid södra utkanten av samhället ligger ett reningsverk och därintill kan man fortfarande se rester av landfästet till en stenbro som på 1800-talet ledde över ån. Bron var försedd med gjutjärnspelar och järnkättingar som räcken på ömse sidor och byggd 1839 men ersattes senare av en ny bro vid den år 1887 uppförda Mariebergs Yllefabrik. Gården Ekeberg låg väster om ån och man hittar platsen om man vid Marieberg går över kraftverkets dammlucka och följer en stig några hundra meter söderut. Stigen löper drygt 50 meter väster om ån och man kommer snart fram till en stor äng, som kallas "Leissavången". Ännu 1992 hålls den fortfarande öppen och förhoppningsvis kommer man även framöver att slå den eller låta djur beta någon tid. Två mycket små minnesplattor i rostfritt material finns uppsatta. En söderut helt nära åstranden, angivande var västra landfästet till "Leissabron" en gång funnits och en mitt på vången nära åstranden med inskriften "Här låg Leissners gård".

På denna Leissavång har delar av släkten samlats, dels 1982 då vi vid vårt första egentliga släktemöte var över 90 deltagare som ville högtidhålla 200-årsminnet av Ludwig Leissners födelse, dels 1992 då vi var 54 deltagare.

År 1969 fick jag tillgång till en minnesskrift, Olofströms Bruk 1735 - 1935, utgiven av Svenska Stålprensning AB Olofström genom Tom Söderberg. Här omnämns på sidan 71 en "tysk apoteksprovisor Leissner, som var hemmastad i senaste nytt i branschen". Den bransch det var fråga om var finare sprittillverkning. Det framgick att Söderberg som en viktig källa för sin minnesskrift haft "journaler", författade av översten Carl von Dannfelt, ägare av Olofström eller som det på sin tid kallades Lilla Holje eller Holje Bruk åren 1811 - 1841 och att dessa journaler vid tiden för minnesskriftens tryckning fanns hos släkten Juhlin-Dannfelt. Inför planerat släktemöte 1992 lyckades jag spåra journalerna och tack vare vänligt tillmötesgående av Carl Juhlin-Dannfelt hade jag tillgång till dem i fem veckor under våren.

Dannfelt skrev sina journaler på tyska i huvudsak som dagböcker, men ibland ser man att de skrivits i efterhand och försetts med kommentarer som måste ha tillkommit senare. Alla böcker översattes noga till svenska av dottersonen Carl Mathias Juhlin-Dannfelt (1823-1904). De översättningar som varit tillgängliga för mig har gjorts under de sista åren av 1800-talet och var därför inte alltför svårlästa. Jag har endast läst de åtta banden från det första sammanträffandet med Leissner 1815 och till Dannfelts död 1841.

Tom Söderberg skriver i sin jubileumsbok om Olofströms bruk: "På en av sina många Tysklandsresor hade Dannfelt kommit till insikt om ett bättre sätt att "förädla" potatisen till flytande vara än den banala brännvinsbränningen. Dels kunde även sirap utvinnas ur potatisen och dels kunde råbrännvinet beredas till likörer för en, i förhållande till det högre varuvärdet, ringa merkostnad. 1815 genomgick därför Dannfelt i Berlin en kurs i finare spittillverkning för en professor Dorn. Därvid gjorde han bekantskap med en tysk apoteksprovisor Leissner, som var hemmastad i senaste nytt i branschen."

Nu börjar citaten ur Dannfelts dagböcker med inflikade kommentarer av Axel Leissner inom parenteser.

1815. LUDWIG LEISSNER MÖTER DANNFELT

"Under det jag sålunda studerade hos Dorn gjorde jag bekantskap med en annan hans elev, som, anställd såsom provisor å ett apotek i Berlin, likaledes inhämtade kunskaper i sirapsberedning. Hans namn var Leissner. Arfvinge till ett betydligt apotek i Leipzig sålde han detta till sin styffar och köpte en lantegendom."

(Av detta synes framgå att Carl Ludwig Gottlieb Leissners fader dött och modern gift om sig, sannolikt med en apotekare, som alltså blev Ludwigs styvfar. Den lantegendom som Ludwig köpte blev under Napoleonkrigen helt förstörd. Vi vet även att Ludwig då förlorade kontakten med sin fästmö, som han, trots att han senare återvände till Leipzig, aldrig kunde återfinna.)

"Ruinerad genom kriget liksom så mången annan nödgades han nu tjena för sitt dagliga bröd. Han antog därför ock gerna mitt förslag att hos mig i Sverige anlägga en sirapsfabrik och att inom 8 dagar anträda resan dit. En aflöning av 30 Friedrichs d'or årligen jämte fritt vivre, översteg hans dåvarande förhoppningar; men hade jag kunnat göra den minsta blick i framtiden skulle jag iakttagit större försiktighet vid ordalydelsen af det med honom upprättade kontrakt, vilket senare gaf anledning till så många tvister." (Dannfelt hade lätt för att råka in i tvister och processer.)

"I det följande av mina anteckningar visar sig, hurusom min vanliga lycka lät mig här finna en man hvars sällsynta kunskaper, arbetsförmåga och uthållighet voro nästan exempellösa, och hvilka skänkte oss båda inkomster öfverstigande våra djerfvaste förhoppningar samt omskapade mitt i sanning orogifvande finansiella läge till ett det lyckligaste."

TILL HOLJE VIA BÄCKASKOG

"I en korgvagn täckt medels lärt anställd Leissner och jag den 9:de November resan öfver Strelitz till Stralsund och Sverige. Färden med postjagten gick lyckligt och varade med synnerligen gynnsam vind endast en natt. Den 16 November 1815 nådde vi mitt vanliga quarter hos Åkesson i Ystad och efter att hafva hvilat der öfver en natt fortsatte vi resan till Holje, hvarvid dock vägen togs öfver Bäckaskog, på det att jag skulle kunna aflägga besök hos min innerligt afhållne excellens (greven och fältmars. Johan Christofer Toll), som mottog mig med aldrig tröttande välvilja."

1816. DET BÖRJADE MED SIRAP

"Med den sirapstillverkning som Leissner åtagit sig att anordna kommo vi under detta år ej långt i brist på lämplig fabrikslokal men arbetade han så mycket sig göra lät på vinden af bränneriet och hans fabrikat började redan att blifva bekant och vinna bifall. Emellertid byggdes flitigt på ett nytt stort fabrikshus som vi hoppades få fullt färdigt under 1817 års vår."

1818. NY FABRIK PÅ HOLJE STARTAR

"Den nyanlagda fabriken hade under Leissners insigtsfulla och energiska ledning nått en

oförväntadt stor utveckling. Den nya fabriksbyggnaden hade under det förflutna året blifvit fullt färdig och tillverkningen af sirap, stärkelse, mjöl och granulat af potatis nådt ett betydande omfång så att om motsvarande afsättning kunnat påräknas dagligen 800 p (sannolikt skålpund=425 g) sirap kunnat beredas. --- Då Leissner emellertid insåg att i denna gren af tillverkningen ej tillräcklig afsättning var att emotse, helst af mig sökt monopol derå vägrats, --- kom han på den tanken att tillverka artificiell cognac och rom. Den först anförda uppfann han själv och till den senare köpte jag receptet af en skicklig destillatör i Stralsund."

1822. RESA TILL KÖPENHAMN

" --- företog jag en resa med Leissner till Köpenhamn, som denne rastlöst arbetsamme man önskade se och hvilken förströelse jag gerna unnade honom. Han hade genom sin nu till 33 1/3 % stegrade årliga dividend redan samlat sig en liten förmögenhet, och, huru sparsam han än annars var så uppoffrade han dock gerna den af resan orsakade på hans lott kommande kostnaden. På Widtsöfle tillbringade vi den liktidigt infallande pingsthelgen, och derifrån gick det rakt på Landskrona för att derifrån företaga öfverfarten till Köpenhamn." (Under denna resa sammanträffade de med ett sällskap bestående av bl.a. överstinnan Edenhjelm. Hon var hustru till sedermera generalmajoren Gillis Edenhjelm som var syssling till Leissners blivande svärfar, fast det visste ju ingen av dem då.)

1823. DOROTHEA NORLING TILL HOLJE

"I Christinstad mötte mig en från Stockholm dit anländ ny hushållerska, mamsell Dorothea Norling. Sedan flera år förestods denna befattning å Holje af en tyska, Carolina Hammarmann - trogen som guld men med ringa kunskaper och sparsamhet. --- Den häftighet vid minsta motsägelse, den outhärlighet hon trodde sig ha, föranledde henne att ofta uppsäga sin tjänst, hvilket hon dock redan dagen derpå ångrade eller glömde. För att dock ej städse vara beroende av hennes nyck, begagnade jag mig af min vistelse under vintern i Stockholm att genom annonser i tidningarna söka skaffa en duglig efterträderska.

På detta sätt hade jag kommit att träffa avtal med nämnda mamsell Norling, hvilket dock nu redan ångrade både mig och Caroline. Jag försökte derföre att förmå henne att återvända till Stockholm, hvartill hon ock förklarade sig villig, men fordrade en ersättning af 36 Riksdaler under det att jag endast bjöd 24 Riksdaler. Då vi sålunda ej kunde komma öfverens, reste hon till Holje, der inom kort den för mig så inbringande fabrikör Leissner, som jag antog oföränderligt förblifva gammal ungar, förälskade sig i henne; och vid min återkomst från utlandet föreställde henne såsom sin brud. Detta hade för mig ytterst viktiga finansiella följder; då, med Leissners alltjemt sig ökande förmögenhet, den äregiriga frun, som snart fann sin ställning på Holje alltför underordnad, förmådde att inköpa den 1 mil från Carlshamn belägna vackra egendomen Ekeberg, dit fabriken under 1825 flyttades, hvarefter med nöd och såsom en konsideration nytt kontrakt på 10 år afslöts, hvori mig tillförsäkrades halfva nettoinkomsten, men hvarigenom jag i hyror och andra förmåner gick förlustig om minst 2000 riksdaler årligen."

Ovanstående text är ett sammandrag av skriften "Ekeberg - En historia om Leissners rötter i Blekinge" av Axel Leissner 1992. Dannfelts dagbok fortsätter till 1839 och innehåller många anteckningar om besök hos Leissner på Ekeberg för att revidera räkenskaperna eller omförhandla kontraktet eller bara för samkväm. Dannfelt beklagar sig ofta över Leissners höga dividend men erkänner samtidigt att dennes duglighet och trägna arbete är grunden för hans eget goda finansiella läge. Det var Dannfelt som hade försäljningsrättigheterna och kontakterna med uppköparna i Stockholm och andra städer, medan Leissner hade kunskaperna om tillverkningen, som bestod i rening av råsprit och förädling till cognac, rom, likör och punsch mm. De var ömsesidigt beroende av varandra. Hur försäljningen av Ekebergs produkter gick till efter Dannfelts död 1841 är inte känt men i Post- och inrikes tidningar 1856-08-09 finns en legal notifikation om "Att undertecknade ingått Bolag under firma: Djurström & Leissner, för bedrivande af Distillering och försäljning af Spirituosa och andra Våtvaror, såväl i större som mindre partier, tillkännagifves. Carlshamn den 26 Juli 1856. M. Djurström. L. Leissner."

De som nämns som köpare av Ekebergs produkter är Falkman i Stockholm och senare Widman & Silfverberg. I Göteborg hade de en bra kund i Lorent fram till c:a 1835. Handlanden A.R. Lorent var den som startade sockerbruket och porterbryggeriet vid Klippan som efter hans död 1833 övertogs av Carnegie. Lorent hade redan 1812 sökt tillstånd att av socker destillera Rum och Arrac och Eau de Vie (Bodman-Sockerbruket) men planerna tycks inte ha satts i verket förrän på 1830-talet. Tills dess handlade han tydligen med spritvaror från Ekeberg.

De sista åren innan Ludwig Leissner lade ner verksamheten och sålde Ekeberg 1859 var det restriktioner mot brännvinstillverkning. "Krimkriget skar av den ryska spannmålsexporten. Priserna steg i Europa, vilket gav de svenska spannmålshandlarna gyllene tider. De exporterade all spannmål de kunde komma över; resultatet blev brist i Sverige med stigande priser. Eftersom brännvinsbrännerierna samtidigt i brist på spannmål köpte upp all potatis för att bränna brännvin blev det brist på basmaten för den stora massan av svenska folket. Hungerkravaller och upplopp bröt ut i många städer. --- Under hela sommaren och hösten 1855 pågick oroligheterna. --- Regeringen skrämdes av kraften i revolten och gav efter. Brännvinstillverkning tilläts bara under några få månader under de följande tre åren." (Historien om Sverige - Herman Lindqvist)

AXEL LEISSNERS SLUTORD

Här slutar våra möjligheter att med hjälp av Carl von Dannfelts "Iefvernesbeskrivning" få kännedom om den första svenska familjen Leissners levnad i Sverige. Det sista livstecknet är från september 1839. Vi har mött en - med Dannfelts ögon - ständigt och flitigt arbetande fabrikör, som ofta hade tvister med sin arbetsgivare - sedermera kompanjon - och som nog ansåg att Dannfelt sedan verksamheten flyttats till Ekeberg fick en väl stor del av "likörfabrikens" vinst. De båda tycks dock alltid ha kommit överens efter mer eller mindre hårda förhandlingar om företagens räkenskaper. Dannfelt besökte Ekeberg årligen, ofta flera gånger om året och blev alltid väl eller till och med överdådigt mottagen. Vänner blev de båda nog aldrig. Deras intressen var visserligen gemensamma men samtidigt motstridiga. Med ett 90-talets modeord skulle man nog säga att personkemin inte stämde. Det förefaller ha gått bättre när svärsonen Per Juhlin under de senare åren skötte förhandlingarna.

De intensiva förhandlingarna om fortsatt samarbete omkring år 1835 tycks tyda på att Ludvig Leissner allvarligt övervägde att helt bryta samarbetet med Dannfelt för att i stället sälja sina produkter utan denna mellanhand. Men kanske bedömde han risken som alltför stor med tanke på att Dannfelt dock tillhandahöll en pålitlig och effektiv försäljningskanal. Dannfelt å sin sida söker i Tyskland efter någon kunnig och driftig person som skulle kunna utveckla verksamheten på Holje, vilken efter starten av fabriken på Ekeberg inte tycks ha omfattat några mer förädlade drycker. Men det blir nog svårt att hitta Leissners make skriver Dannfelt.

Leissners maka finner däremot Dannfelt i Stockholm när han söker en ny hushållerska. Beskrivningen av hur kyrkoherdedottern Dorothea Susanna Norling från Uppland kommer till Christianstad och Holje är jämte Ludvig Gottliebs hastiga avresa år 1815 från Berlin till Sverige höjdpunkterna i den berättelse vi här fått fram. Dorothea Susanna är "klok och äregirig" skriver Dannfelt. Hon vill på sitt sätt medverka till familjens förkovran. Hon stöttar sin make i förhandlingarna. Man tycker sig se henne stå och lyssna bakom en dörr på glänt bevakande att Ludvig inte ger efter för lätt när nya avtal ska skrivas.

I övrigt får man inte fram så mycket om livet på Ekeberg mer än att man tydligen har ett gott och rikligt bord i varje fall när det kommer gäster. Dannfelt medför ofta eget sällskap när han kommer på besök och använder Ekeberg liksom andra gårdar i trakten som turistmål när han ska förnöja egna gäster. Han konstaterar att andra gäster i regel saknas. Ibland förekommer dock

gäster från Carlshamn. Men det är kanske inte så underligt. Dannfelt kommer ofta oanmäld eller för att tala affärer. Då är det inte så självklart att värdfolket ska ha stora sällskap hemma så att Dannfelt får tillfälle att utöva sin specialitet, att ordna muntra sällskapslekar

Enligt Dannfelt tycks Leissners verksamhet hela tiden ha varit ekonomiskt framgångsrik och han ser tecken på välmåga och förmögenhet. Barnen - de fem pojkarna - omnämns bara när de en gång är sjuka. Vid Dannfelts sista besök 1839 har de hunnit bli mellan fem och femton år. Däremot nämns några gånger deras moster Sophie Norling, som var född den 25 nov 1800 och kom till Holje enligt husförhörslängden redan 1824 för att hjälpa sin sex år äldre syster när första sonen Ludvig föddes. I husförhörslängden för Jämshögs församling står hon antecknad som varande "till äktenskap ledig". Om hon drömt om friare eller någon speciell friare får vi inte veta här. Hon stannade hela tiden på Ekeberg och fullgjorde säkerligen en stor uppgift som extra mamma på den stora gården. I en husförhörslängd står under rubriken "Leissners folk" åtta personer angivna. Så en extra mamma eller biträdande husmor hade nog mycket att bestyra. Jag råkar ha en godvän i Trollhättan, pensionerade sparbanksdirektören B.F. vars mormors mor bodde i Torarp, alltså där mangårdsbyggnaden vid Ekeberg nu står. Hon vandrade varje dag till Ekeberg, där hon arbetade som väverska.

Jag avslutar nu skildringen av livet på Ekeberg i hopp om att på andra vägar få fram en bild från de 20 åren fram till 1859 då gården såldes och man flyttade till Karlshamn. I första hand hoppas jag att släktingar som möjligen kan ha några skriftliga eller i muntlig tradition bevarade minnen vill höra av sig så att alla historiska fragment kan samlas och bli till glädje för kommande släktled.

Vi har hört att Ludvig "uppfostrade sin söner till herremän", men vi vet inte varför ingen av dem var intresserad av eller hade möjlighet att överta rörelsen. Kanske var lönsamheten på nedgående mot slutet. Mycket troligt är att konkurrensen efter hand blev hårdare. Många "spritfabriker" av olika slag tillkom under senare delen av 1800-talet. Det är ju också alltid ett problem med generationsskifte i ett familjeföretag med flera arvingar. Ska arvlåtaren vara rättvis mot arvingarna får företaget för litet kapital. Det är svårt för den som ensam övertar ett företag att lösa ut sina syskon, som i rättvisans namn bör få ut sitt arv.

Vi har hört att "de galna pojkarna Leissner var mer intresserade av att köra fyrspann" än av arbetet i fabriken. Med "galna" får man väl tro att man menar vilda. Muntra skulle väl Dannfelt ha sagt. Fyrspann var väl den tidens sportbilar och på gården fanns tydligen goda vagnshästar.

För oss som alltid i första hand förknippat Ludvigs verksamhet med punsch tillverkning är det något överraskande att denna dryck inte direkt omnämns i samband med likörfabriken på Ekeberg. Men Dannfelt talar ju bara om "mina likörer" och "mina fabrikater". En gång talas om körsbärslikör. I övrigt görs ingen specifikation. Det är ju tänkbart att punsch inte tillverkades vid Ekeberg förrän efter 1839 men troligen har det tillverkats redan tidigare. Då punsch hör till vår släkttidning är det av speciellt intresse med fortsatt forskning på denna punkt. Nog är väl den svenska punschens historia ett värdigt doktorandämne!

Nedanstående artikel ingår i årsboken Carlshamniana 2008

Berättelse om fabrikören och destillatören Ludwig Leissner

av Axel Leissner

Carl Ludwig Gottlob Leissner föddes 1782 i Leipzig. Han inflyttade farmaceututbildad till Sverige 1815 och bosatte sig i Blekinge. Först i Olofström som fabrikör av sirap, sprit och likör på Holje bruk, som ägdes av en överste Carl von Dannfelt. Från 1825 till 1859 bedrev han tillverkningen på gården Ekeberg i Mörrums socken. 1859 flyttade han till Karlshamn, där en av hans fem söner blev rådman, och avled där 1860. Gravstenen över Ludwig och hans svenska hustru Dorothea står fortfarande kvar vid kyrkan.

”Leisagården” Ekeberg låg i Mörrums socken men alldeles vid nuvarande samhället Svängsta och till gården hörde även en del mark på Asarumssidan. Ludwig Leissner ägde gården från 1825 till 1859. Det enda som finns kvar på platsen är en stenmur, en äng och brofästen till Leisabron som Ludwig lät bygga 1839. Det var en stenvalvbro som senare rasade och som revs i slutet av 1890-talet. Förbi platsen går numera en vandringsled längs Mörrumsån och det finns en skylt uppsatt på Leisavången som berättar om gården och dess olika ägare under 1800-talet. Mangårdsbyggnaden revs på 1860-talet och återuppfördes i Torarp där det fortfarande står kvar.

Översten Carl von Dannfelt, född i dåvarande Svenska Pommern år 1773, var en flitig resenär i Sverige och Europa och skrev långa tider ”journaler” – ett slags dagböcker – som jag fick tillfälle att ta del av under fem sommarveckor år 1992. Jag fick då lova att bara använda vad som fanns om apotekaren Leissner och hans verksamhet. Arbetet underlättades av ett register, som hänvisade till varje ställe i journalerna där Leissner eller hans verksamhet omtalades. Journalerna var skrivna på tyska i 39 band och hade översatts till svenska i slutet av 1800-talet av dottersonen, sedermera generalkonsuln Carl JuhlinDannfelt, och blev då 12 band. Ett och annat hade väl uteslutits i den svenska översättningen men mest berodde minskningen av antalet band på att det var helt olika format.

År 1815 studerade Dannfelt i Berlin ”förädling av brännvin”. Ett bränneri fanns på Lilla Holje i nuvarande Olofström som Dannfelt köpt 1813. Han följde föreläsningar av en professor Dorn och träffade då en annan elev, apoteksprovisorn Carl Ludvig Gottlieb Leissner, född i Leipzig 1782, och alltså 9 år yngre än Dannfelt. En provisor är en yrkeskunnig föreståndare, som inte är ägare, men som i övrigt i alla avseenden ska kunna leda ett företag. Leissners fader hade varit ägare av ett betydande apotek i Leipzig men dött och modern hade gift om sig med en ny apotekare. Ludvig fick ut sitt fadersarv och köpte en lantgård. Vid det stora Völkerschlacht vid Leipzig 1813, där Napoleon med 157 000 man stod ensam mot en allierad armé med Storbritannien, Ryssland, Preussen, Österrike och i någon mån Sverige under kronprinsen, sedermera Karl XIV Johan, sammanlagt 285 000 man i tre arméer. Svenske kronprinsen hade varit fransk marskalk men mot slutet dragit sig undan Napoleon. Han var nu befälhavare över en av de allierade arméerna, men manövrerade försiktigt med de svenska trupperna. Han sparade dem nog med tanke på kommande uppgifter i Norge. Sverige hade ju nyligen förlorat Finland och det fanns tankar på att bilda en union med Norge. Efter det stora fyradagarsslaget blev stora områden, inklusive Leissners lantgård, helt föröddas och Leissner flydde till Berlin. Senare återvände han för att söka sin fästmö men kunde inte finna henne. ”Ruinerad genom kriget liksom så många andra nödgades han nu tjena för sitt dagliga bröd”, skriver Dannfelt.

Till Blekinge - Dannfelt föreslog nu Leissner att följa med hem till Lilla Holje och efter en veckas förberedelser gav man sig iväg. I en liten öppen korgvagn täckt med lärft for man till Stralsund. Stralsund hade länge varit svenskt men tillföll nu 1815 Pommern. ”Och med god vind kom man med postjakten till Ystad efter endast en natt.” I avtalet mellan Dannfelt och Leissner, som skrivits redan i Berlin talas endast om tillverkning av sirap och avlöningen skulle vara 30 Friedrichs d’or om året jämte fritt vivre, d.v.s. mat och husrum. Friedrichs d’or var ett guldmynt och beloppet motsvarade ungefär 300 riksdaler banko eller 450 riksdaler riksgälds. Senare blev Dannfelt betänksam och tyckte han varit oförsiktig när han skrev avtalet ”som senare skulle ge anledning till så många tvister”. Men ännu litet senare menade han att han ”min vanliga lycka lät mig här finna en man, vars sällsynta kunskaper, arbetsförmåga och uthållighet voro nästan exempellösa och skänkte oss båda inkomster överstigande våra djerfvaste förhoppningar.”

År 1817 blev den nya sirapsfabriken färdig och man tillverkade även stärkelse, potatismjöl och granulat. Jag vet inte vad slags granulat det var, men kanske var det vad som senare har kallats för sagogryn. Kapaciteten uppgavs till 340 kg per dag. Dannfelt hade ansökt om monopol på sirapstillverkningen, men Vetenskapsakademien hade avstyrkt. Den berömde kemisten Berzelius hade menat att sirap var en alltför enkel tillverkning och kunde tillverkas som husbehovsnäring på olika gårdar. Leissner kom då på att tillverka ”artificiell cognac”. Riktigt hur det gick till att tillverka cognac har jag inte lyckats utforska och något recept har jag inte funnit men den viktigaste råvaran har väl till större delen funnits på gården. Där fanns ju liksom på många andra större gårdar vid denna tid ett brännvinsbränneri. Råbrännvinet kunde sedan renas mer eller mindre genom upprepad destillering. Från modern tid känner vi numera till den svenska världssuccén Absolut. Det vill säga absolut rent brännvin. Den fabrik som Leissner åtagit sig att bygga kallades först sirapsfabriken och senare likörfabriken. Jag vet inte om det finns några rester kvar av den efter snart 200 år.

Det första ankare cognac, som Leissner under 1817 på prov sände till Wideman & Silfverberg i Stockholm konfiskerades vid Tullkammaren som utländsk, oförtullad vara. Dannfelt fick vid rådhusrätten i Carlshamn ”gå ed på” att den var tillverkad vid Holje. Det gav tydligen god PR och Wideman & Silfverberg rekvirerade redan det första året tusentals kannor (1 kanna = 2,617 liter). Enligt avtal mellan Dannfelt och Leissner skulle Leissner ha 1/6 av vinsten, utöver lönen, 10 Friedrichs d’or samt fritt vivre, men han begärde redan 1818 extra utdelning av 500 riksdaler, som Dannfelt ansåg sig tvungen att gå med på. Avtalet mellan dem gällde ju endast sirap och talade inte om några drycker. Dannfelt fick nöja sig med en vinst på 1200 riksdaler detta år. Jag fortsätter nu med olika nedslag i Dannfelts journaler.

Avsmakning

Vid ett möte med taxeringskommittén hade värdet av Holje höjts från 16 000 riksdaler till 46 000. Man återopade speciellt den brännvinshandel som Dannfelt bedrev med inköpt brännvin från större och mindre brännerier i trakten. Denna brännvinshandel var Dannfelts verksamhet och den hade Leissner inget med att göra. Men nu medförde han ”några dussin flaskor likör” som gåva till landshövdingen och fick en viss lindring. Samhället går framåt. I Sverige anses väl numera inte lämpligt att medföra ”några dussin flaskor likör” till taxeringsnämndens ordförande om man vill klaga på skatten. År 1821 var Dannfelt i Stockholm och hade med sig prover av Leissners tillverkningar, som han nu ansåg ”hade nått en hög grad av fullkomlighet”. Vid Lantbruksakademien blev de uppvisade, avprovades och avsmakades och vann allmänt erkännande. Av presidenten, baron Edelcrantz, uppmanades han att bringa dem till konungen, Karl XIV Johans, kännedom. Som född fransman borde han väl uppskatta en fin cognac. Dannfelt fick också audiens hos kungen, som vänligen bad honom komma igen påföljande dag med prover. Men stämningen hade då helt förändrats. Livmedicus Edman skulle ha inbillat kungen att han kunde bli förgiftad skriver Dannfelt. Hos kronprins Oskar hade han heller ingen framgång. Baron Edelcrantz vid Lantbruksakademien tröstade honom dock med att han ändå hade god avsättning och god förtjänst av sina tillverkningar.

År 1822 reser Dannfelt till Köpenhamn i sällskap med Leissner, ”denne rastlöst arbetande man” som Dannfelt skriver. Leissners ”dividend” hade nu stegrats till 33 1/3 % av nettot och hur ”sparsam han än var uppoffrade han gerna de på hans lott kommande kostnaderna.” Pingsthelgen tillbringades på Widtsköfle och sedan bar det av till Landskrona. Där fick man motvind och måste återvända. Nästa dag var Leissner betänksam inför ett nytt försök, men Dannfelt lyckades övertala honom att våga ett nytt försök. I Köpenhamn berättar Dannfelt om många lustbarheter under flera dagar med högre adelsmän och med danska hovet, men Leissner omnämns inte mer utan torde ha återvänt tämligen snart hem till sina destillationsapparater.

1823, den 30 april, ger sig Dannfelt ut på en ny resa via Kristianstad och Köpenhamn och ut i Europa och han skriver: ”I Christianstad mötte mig en från Stockholm anländ ny hushållerska, mamsell Dorothea Norling.” Dannfelt hade varit i Stockholm under vintern och annonserat i tidningarna. Han hade träffat avtal med kyrkoherdedottern mamsell Norling att bli hushållerska på Lilla Holje i stället för den dåvarande, som hade ”ett föga inbjudande yttre och ringa kunskaper och sparsamhet och då och då sade upp sin plats, vilket hon dagen efter ångrade eller glömde.” Men när nu den nya hushållerskan kom hade både Dannfelt och tjänstgörande hushållerska ångrat sig. Dannfelt tycks inte ha berättat för den tjänstgörande att han hade en ny på ingående. ”Jag försökte därför förmå henne att återvända till Stockholm. Det förklarade hon sig också villig till, men fordrade en ersättning av 36 riksdaler.” Hon hade ju länge förberett sig i Stockholm och sedan gjort den långa resan till Christianstad med postdiligenser. Det tog minst en vecka och skulle tagit en vecka tillbaka. Men Dannfelt erbjöd endast 24 riksdaler. ”Då vi sålunda ej kunde komma överens”, skriver Dannfelt, ”reste hon till Holje, och jag reste till Köpenhamn och vidare ut i Europa. Vid Holje förälskade sig inom kort den för mig så inbringande fabrikör Leissner i henne, och vid min återkomst från utlandet föreställde han henne såsom sin brud.”

Nytt kontrakt

”Detta hade för mig ytterst viktiga finansiella följder”, skriver Dannfelt vidare, ”då med Leissners alltjämt sig ökande förmögenhet, den äregiriga frun, som snart fann sin ställning på Holje alltför underordnad, förmådde sin man att inköpa den en mil från Carlshamn belägna vackra egendomen Ekeberg, dit fabriken under 1825 flyttades, varefter med nöd och som en konsideration nytt kontrakt på 10 år avslöts, vari mig tillförsäkrades halva nettointkomsten, men varigenom jag i hyror och andra förmåner gick förlustig minst 2 000 riksdaler årligen.”

Här kan man som Leissnersläkting undra över varför Leissner över huvud taget ansåg sig böra gå med på ett nytt tioårskontrakt, som gav Dannfelt halva nettovinsten. Det första 10-års-avtalet hade ju just löpt ut och Dannfelts insats tycks ju bara ha bestått av att han höll en viss kontakt med försäljningskanalerna, Wideman & Silfverberg i Stockholm och Lorent i Göteborg, som startade porterbryggeriet vid Klippan. Men han insåg väl att då som nu är försäljningskanaler och PR mycket viktigt. I något sammanhang har det också framskyntat att Dannfelt hade försökt finna en ny destillatör sedan Leissner flyttade till Ekeberg. Han skulle då ha kunnat bli oberoende av Leissner. Dannfelt hade nu hela tiden full insyn i Leissners bokföring. Varje år kom han till Ekeberg för att göra årsavslut. Så småningom kom de överens. Men senare när svärsonen Juhlin representerade Dannfelts intressen gick det lättare.

Inom släkten Leissner vill vi vad det gäller drycker, gärna förknippas med vad som numera kallas punsch, baserad på arrack. Men benämningen punsch användes vid denna tid även för en blandning av viner; det som nu kallas bål. Hos Dannfelt förekommer ett recept bestående av 4 buteljer Champagne, 4 buteljer Mosel, 4 buteljer Rhenskt och 4 buteljer Madeira, som vid något tillfälle skulle ha avverkats av 12 personer i ett sällskap i Växjö, varefter man gick på teatern. På en prislista från Holje bruk förekommer också punschextrakt. Vid ett annat tillfälle omnämns dock faktiskt arrakspunsch. Dannfelt bor någon månad i Gävle. Sällskapsliv etableras, varvid arrakspunsch, ”som jag inte tycker om och anser vara ohälsosam utgjorde den vanliga sällskapsdrycken.”

I boken Asarum en Blekingesocken heter det om Leisagården vid Mörrumsån att Leissner inrättade ett reningsverk för råbrännvin, som han inköpte från kringliggande brännerier. Husbehovsbränningen var ju då tillåten. En del av det renade brännvinet såldes, men en hel del användes för tillverkning av punsch och likörer, som via Karlshamn såldes ut över landet. ”Fabrikör Leissner skulle ha varit den förste, som tillverkade dessa drycker i vårt land”, heter det i boken från Asarum.

Några år efter Leissners flyttning till Ekeberg i Mörrum vid nuvarande Svängsta är det uppehåll i Dannfelts journaler och när han åter kommer igång 1828 klagar han på samarbetet. ”Ekeberg är föga lämpande sig till förströelse, då Leissners girighet, alltmer stegrade pretentioner och otacksamhet mot mig, som ju skapat hans lycka och numera hans 40 000 riksdaler överstigande förmögenhet kunde annat än djupt sára mig. ... Billigtvis måste jag dock erkänna” – anförtror han sin dagbok – ”att mitt nuvarande lyckliga läge nästan helt och hållet är att tillskriva den av honom sedan 1815 skötta fabriken, av vilken jag redan skördat en

avkastning av Ekeberg flyttades omkring 1860 till Thorarp väster om Asarum. 100 000 Rd. Genom kontrakt tillförsäkrad att till 1836 vara bolagsman i densamma, synes det i hög grad förarga Leissner att årligen med mig dela det feta stycket.”

I september 1829 hade kronobefallningsman Sandstedt lagt beslag på Leissners samtliga brännvinspannor med anledning av att all tillverkning av brännvin förbjöds på grund av befarad missväxt. Men Leissner beklagade sig. Han tillverkade inte brännvin och förbrukade alltså ej potatis. Han förädlade redan tillverkat brännvin och tyckte han kunde få fortsätta med det så länge han hade råbrännvin att tillgå. Han hade besökt Sandstedt och försökt få honom häfva beslaget, men i egenskap av utlänning inte vetat vad som var en lagom avpassad muta. Han hade varit alltför knusslig. Nu fick han genom Dannfelts förmedling på nytt besöka Sandstedt för att bättra sig. Vid detta andra besök kunde Leissner med hjälp av 300 riksdaler bko köpa Sandstedts tjänsteplikt och samvete och beslaget återkallades. ”Denna utgift påförde Leissner vår gemensamma räkning och oaktat min protest nödgades jag finna mig häruti. Heldre än att ingå på upphävande av kontraktet, som beredde mig en årlig inkomst av 4 000 á 5 000 riksdaler årligen.”

I mars 1830 besökte Dannfelt Ekeberg och lyckades avgöra alla tvistiga punkter i föregående års räkenskaper, ”varvid jag dock tvingades betala hälften av de 300 riksdaler, som Sandstedt fått för upphävandet av beslaget på brännvinspannorna och derjämte hela det belopp, som Trägårdh fått för förmedling härvid, men å andra sidan kunde jag ej vara annat än tacksam för hans rastlösa verksamhet, som även detta år beredde mig utan ringaste besvär en ren inkomst av 4 200 riksdaler.” Hos Mollbergs i Helsingborg gav excellensen Gustaf Bonde till Säfstaholm och Trolleholm ännu en middag ”samt dröjde därefter under återfärden till Trolleholm några timmar på Ramlösa (som Dannfelt nu hade köpt), varvid han provade mina likörer av vilka jag förärade honom några buteljer.” Ännu fem år efter det att likörfabriken flyttats från Holje till Ekeberg talar Dannfelt om ”mina likörer”. Med all rätt, han har fortfarande 50 % av vinsten.

1832 får vi veta att Dannfelt vrickat en fot under en resa i Skåne och på grund av en alltför kraftig kur med Spansk Fluga varit ordentligt sjuk. Nästan dagligen kom besökande till honom, bland annat Leissners under tre dagar då en lysande bal hölls i prostgården. I april 1832 får Dannfelt en vänlig inbjudan från Leissner. Dannfelt hade från Köpenhamn sänt honom aromatiska oljor, som Leissner beställt. Dannfelt hade sällskap av dottern och en svåger. Han hade inte varit där på ett helt år ”och då jag från därvarande fabrik hade min säkraste och bästa inkomst var detta en skyldig uppmärksamhet.” ”Leissners hade inte trott på vår ankomst och var inte förberedda, men mottagandet var som vanligt storartat. Som vanligt funnos inga andra gäster där.” Dannfelt hade önskat låna Leissners präktiga vagnshästar för en stadsfärd till Karlshamn, men det gick inte Leissner med på. Dannfelts egna var genom brännvinstransporter så utmagrade att de knappt förmådde släpa dem fram. Dannfelt, före detta överstelöjtnant vid pommerska intendenturen, borde nog skaffa sig bättre vagnshästar.

Nyårsafton 1834 skriver Dannfelt efter analys av sitt kroppsliga och andliga välbefinnande och sitt förhållande till sin Gud. ”... att mitt yttre läge är ej lysande men dock lyckligt. Genom den fortfarande oväntat lyckliga framgången av den fabrik, som jag sedan 1815 bedrivit tillsammans med Leissner, och som på min andel hittills avkastat 74 000 riksdaler banko, genom brännvinshandel, som givit omkring 20 000 riksdaler. Pappers- och annan handel ytterligare 20 000 riksdaler, följaktligen tillsammans cirka 120 000 Rd Banco hade jag med min förut ägda förmögenhet och med mitt i sanning sparsamma levnadssätt kunnat kallas en för min trakt rik man om ej tvenne omständigheter hade inverkat så på min förmögenhet att denna under senare år syntes vara i betydligt avtagande; ja, att jag ofta befann mig i rätt kännbar penningsförlägenhet.” ”Den första av dessa orsaker var att min byggnads- och försköningslystnad, som ensam för Holje medtagit omkring 40 000 Rd, men även detta hade jag väl kunnat efter hand bestrida om ej inköpet av Ramlösa med iståndsättande av dervarande byggnader utgjorde den klippan, på vilken min välgång – den lycka som hittills så troget följt mig – strandade. Omkring 80 000 Rd Bko använde jag här.” Ännu 1834 var alltså ”samarbetet med Leissner” hans avgjort största inkomstkälla, betydligt större än den omfattande brännvinshandeln, som troligen genom marknadskrafternas spel både på inköps- och försäljningssidan, tidvis var utsatt för påfrestningar. Projekt Ramlösa var en katastrof. Redan vid förra delen av 1800- talet var turistanläggningar i Sverige med den korta sommaren en osäker verksamhet. Likör och punsch kan man dricka året om. I april 1834 påminner Leissner Dannfelt om ”förlag”, d v s förskottsbetalning för de produkter som beställdes. Kanske inte för att han saknade egna tillgångar vid denna

tid, troligen för principen. Detta avhjälpes dock av Silfverberg, försäljaren i Stockholm, som ständigt var vid god kassa. 1835 är det sista året för det andra 10-årsavtalet mellan Leissner och Dannfelt och om förslaget uteblir kanske inte Leissner vill förlänga avtalet.

I februari 1835 befinner sig Dannfelt sedan flera månader i Berlin och försöker finna en ny föreståndare för en egen likörtillverkning vid Holje för det fall att han inte lyckas förlänga avtalet med Leissner, som nu var inne på sista året. Från Holje meddelas nu också att svärsonen Juhlin lyckats avsluta ett nytt, någorlunda förmånligt avtal med Leissner för en följd av år. Dannfelt skriver att "en sten härigenom föll från mitt hjerta, ty oaktat mina talrika härvarande förbindelser skulle jag svårligen ha funnit Leissners make och jag hade derigenom förbehållit mig rättighet att å Holje anlägga en fabrik för tillverkning av vin och genever, vartill jag ivrigt sökte finna en lämplig verkmästare." I september 1836 kommer Dannfelt hem till Holje. Leissner kommer av en tillfällighet, men kunde ej förmås att stanna mer än en dag men lovade återkomma till en stor fest för omkring 50 personer. "Leissner var sjelv en alltför verksam man för att ej begagna varje dag före sjöfartens avbrott till destillering för att derigenom i möjligaste måtto tillgodogöra sig av det kungliga medgivandet att även under förbjuden tid fortfara härmed. Oberäknat en avgift av 200 riksdaler banko för den vanliga tiden, hade för fabriken fortgång även under årets övriga del denna avgift nära fördubblats, hvare dock Juhlin genom en med vanlig talang skriven memorial lyckats ernå en väsentlig nedsättning. Antagligen kommer fabriken att även detta år lemna en ansenlig dividend." Dannfelt var enligt sina journaler tämligen nöjd med resultatet av likörfabriken vid Ekeberg under 1836. Ett nytt avtal hade slutits, men ingen uppgift finns om dividenden och inte heller om avtalets varaktighet.

Helnykter

1837, tredjedag jul är det sockenstämma i Jämshög, varvid Dannfelt avsäger sig ordförandeskapet (hur han nu med alla sina resor kunnat upprätthålla den befattningen?) Prosten Hammar sökte värtaligt be honom kvarstå. "Men då han i detta sammanhang uppmanade mig och alla andra till fullständig avhållsamhet från brännvin för oss själva, våra gäster och tjänare, samt bestyrka detta med våra namnteckningar, fann jag mig föranlåten att motsätta mig så tryckande förbindelser, hur mycket jag än städse ifrat mot bruket av brännvin och dettas beredning. För min egen del smakar jag aldrig denna dryck, vars sorgliga verkningar jag nästan dagligen ser, då jag finner min annars så dugliga bokhållare ligga drucken, ... ja, ofta även rättare och drängar ... men något annat än vin som prosten föreslog måste ersätta denna fördervliga dryck, som redan fört fäderneslandet till randen av undergång." "För mig personligen" – skriver Dannfelt – "är brännvinstillverkning så vedervärdig att jag aldrig kommer med min fot inom det hus där det bedrivs; men hur fattig och blottställd vore jag ej i detta ögonblick om ej Leissners fabrik, handeln med brännvin och tillverkning av sådan förefunnits."

Det är genom Dannfelts journaler som vi fått vår mesta kännedom om invandraren till Sverige Ludwig Leissner. Vi har mött en – med Dannfelts ögon – ständigt och flitigt arbetande fabrikör, som ofta hade tvister med sin arbetsgivare och senare samarbetspartner. Leissner ansåg nog att Dannfelt hade en väl stor del av likörfabrikens vinst. Det gällde i synnerhet sedan man flyttat tillverkningen till Ekeberg. De båda tycks dock slutligen ha kommit överens efter mer eller mindre hårda förhandlingar. Deras intressen var ju gemensamma men samtidigt motstridiga. Numera skulle man väl också säga att personkemin inte stämde. Det gick lättare när svärsonen Juhlin under senare år skötte Dannfelts intressen. 1835 tycks Leissner ha övervägt att efter två 10-årsperioder inte förlänga avtalet och sälja sina produkter utan mellanhand. Men kanske bedömde han risken för alltför stor. Han kanske också kände till att Dannfelt försökte finna någon kunnig och driftig person, som kunde överta fabriken vid Holje. På något ställe har vi läst att Leissner uppfostrade sina fem söner till herremän, men vi vet inte varför ingen kunde överta verksamheten. Kanske den senare blev mindre lönsam. Ett generationsskifte i ett enmansföretag medför ju problem när den eller de som tar över ska lösa ut sina bröder, som rimligen vill få ut en del av arvet. Vi har läst att de "galna" pojkarna Leissner var mer intresserade av att köra fyrspann än av arbete i fabriken. Fyrspann motsvaras väl av senare tiders sportbilar. De klarade sig bra i samhället och tre av dem blev jurister, den yngste blev rådman i Karlshamn. Dit flyttade Carl Ludvig Gottlieb Leissner 1859 och dog 1860, 78 år gammal efter ett strävsamt liv. En två meter hög gravsten restes 40 meter söder om kyrkan och där står den fortfarande kvar.